

הדף היומי



עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת סנהדרין - דף קא קב

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

נושא היום: פסוקים. לחישה, שדים. ירבעם. רחבעם. אחאב. מנשה.

שאמרו מי ישעלה לרגל ידקר בחרב, ומצוות עליה לרגל מי שלא עולה מבטל עשה. **בעת שראה אחיה השילוני** את ירבעם כתוב "ויהי בעת ההיא" ביאר רבי יוסי, עת המזומנת לפורענות. וכן **ביאר** על ע"ז "בעת פקדתם יאבדו". ומה שנאמר בביאת המשיח "בעת רצון עניתך" **ביאר רבי יוסי**, עת המזומנת לטובה. בחטא העגל גם נאמר לשון עת לפורענות. וכן במעשה יהודה ותמר.

העיר "שכם" מקום המזומן לפורענות, **עינו** את דינה. **נמכר** יוסף. **נחלקה** מלכות בית דוד ששם המליכו את רחבעם.

"**ירבעם יצא מירושלים**" **אמר רבי חנינא בר פפא**, יצא מחזקת אנשי ירושלים. "וימצא אתו אחיה השילוני הבנאי בדרך והוא מתכסה בשלמה חדשה ושיניהם לבד בשדה" **ביאר ר"ג** תורתו של ירבעם לא היה בדופי כשמהלך חדשה. **עוד ביאר**, שחידשו דברי תורה שלא שעתם האזון. **ביאר רב יהודה בשם רב** שניהם לבד בשדה, תלמידי חכמים דומים לפניהם כעשב השדה. וי"א שטעמי תורה גלויים לפניהם כעשב השדה.

עוד ביאר במעשה ירבעם, אמר רבי חנינא בר פפא, יצאה בת קול ואמרה שדוד המלך הרג את גלית וגרם לעם ישראל לרשת את העיר גת, תשלחו את בניו למלך וכיזבתם במלכות בית דוד וימלכו בוים.

אמר רב חנינא בר פפא כל הנהנה מהעולם הזה בלא ברכה כאילו גזל להקב"ה ולכנסת ישראל. **הביא** על כך ראיות מפסוקים. וחבר הוא לאיש משחית שהוא ירבעם בן נבט שהשחית את ישראל. "יודח ירבעם" **ביאר רבי חנין** כמו המחזיק ב' מקלות מפיף את האחד ומכה בשני בו להשליכו למרחק גדול.

"**ודי זהב**" **דרש רבי ינאי** בענין חטא העגל, אמר משה רבנו להקב"ה מתוך רוב טובה של זהב חטאו העם כאריה שנהם רק כאשר יש לו רוב. **אמר רבי אושעיא** עד זורו של ירבעם נענישו עם ישראל מחמת חטא העגל, מדורו של ירבעם נענישו בעבור כמה עגלים. **אמר רבי יצחק**, כל פורענות של בה מידה מסויימת מעונש של חטא העגל. **ביאר רבי חנינא** בזמן חורבן בית ראשון עברו כד' דורות מחטא העגל והתקיים הפסוק "וביפוי פקדתי".

"**אחר הדבר** לא שב ירבעם" **אמר רבי אבא** אחרי שחפס הקב"ה את ירבעם בבגדו ואמר לו חזור בו ואני ואתה וכן ישי נטייל בן עדן. **שאל ירבעם** מי בראש? **אמר לו הקב"ה**, בן ישי. **אמר ירבעם** אי"כ איני רוצה.

רבי אבהו דרש ב' מלכים שנשנו במשנה, **נעשה חלש** וקיבל על עצמו שלא לדרוש בהם. **לאחר שהתראו** חזר לדרוש. ואמרו לו שקיבל על עצמו שלא לדרוש. **אמר** וכי אותם מלכים שזרבו בשבועה. **רב אשי סיים** לימודו לפני הנושא של ג' מלכים, אמר לתלמידיו חזר נדון בחברנו שהם תלמידי חכמים כמותנו ואין להם חלק לעולם הבא. בלילה התגלה אליו מנשה ואמר לו, האם אתה מכנה אותנו חברים שלך. **ושאל אותו** היכן יש לבצוע את הפת, **אמר רב אשי** שאינו יודע. **אמר לו מנשה** אפילו הלכה פשוטה כזו אינך יודע ואתה קורא לנו חברים שלך. **אמר לו רב אשי**, תלמד אותי ומחר אומר בשמך. אמר לו מהמקום שינאפה יותר. **אמר לו רב אשי** מאחר ואתם חכמים כל גדולים מדוע עבדתם ע"ז. **אמר לו מנשה** אם היית שם אתה היית מרים את שולי גלימתך לרוץ לע"ז מחמת היצר הרע הגדול. **לאחרת אמר רב אשי** לתלמידיו נפתח בדברי רבותינו.

"**אחאב**" אמר רע לשמים, רב לעכו"ם. **למד ר"ח** עברות קלות שעשה אחאב הם החמורות של ירבעם. ו**נכתב** בפסוק בלשון "חטאות ירבעם" מחמת שהוא היה ראשון. **דרש ר"ח**, אין תלם של מחרשה שלא העמיד אחאב ע"ז והשתחוה לו. **המקור שאין לו חלק לעולם** הבא שנאמר "ועצור ועזוב" לעולם הזה ולעולם הבא.

אמר ר"ח, זכה עמרי למלכות מחמת שהוכיח כרך אחד בארץ ישראל. **עוד אמר**, זכה אחאב למלכות עשרים ושנים שנה, מפני שכבד את התורה שניתנה בעשרים ושנים אותיות, **והמקור** שהסכים לתת למלך ארם את כל רכוש וכו' מלבד "מחמד עינך" **והבינה הגמ'** שהכוונה ל"ס", שהרי לא שייך להעמיד על ע"ז שהרי היו שם כל ישראל ולא יתכן שלא היו שם צדיקים שלא היה אכפת להם אם היה נהנין את הע"ז למלך ארם, ומזה שכתוב על כל ישראל בהכרח מדובר על ס"ת שכבדו אחאב.

דרש ר"ג, מעשיו של אחאב היו שקולים מחצה זכויות ומחצה עוונות, **שחיפשו** מי יפתה את אחאב לצאת לחמחה ברמות גלעד. **ושאל רב יוסף** שהרי אשתו איזבל הייתה נותנת כל יום כמשקלו זהב לצורך עכו"ם. **מבאר הגמ'** היות והיה נותן בממונו והנהגת ת"ח מנכסיו מחלו לו על חצי מהעבירות.

"**ויצא הרוח** ויעמד לפני ד' ויאמר **אני אפתנו** ויאמר ד' אליו במה ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר פתה וגם תוכל **לצא ועשה כן**", **מבאר ר"ח** הרוח הייתה של נבות הזיורעלי שאחאב גרם להריגתו כדי לקבל את כרמו ועתה רצה לנקום בו. **והוציא הקב"ה** את הרוח ממחיצתו **ביאר רבינא** משום שרצה להיות רוח שקר. **ואמר ר"ג** מכאן שמי שנוקם סופו שמחריב את ביתו, שנבות רצה להינקם מאחאב ולבסוף הורחק מהקב"ה. **אחאב עשה להכעיס וביאר ר"ח** שכתב על דלתות שומרון "אחאב כפר באלקי ישראל לפיכך אין לו חלק באלקי ישראל".

אמר רבי לוי על המלך אחזיהו שהיה מוחק אזכרות שבתורה וכותב שמות עכו"ם במקומם ולכן התחבא בשומרון.

שר פסוק משיר השירים או **קורא פסוק בבית המשתה** שלא בזמנו הראוי, מביא רעה לעולם שבאותה שעה **התורה חונרת שק** ועומדת לפני הקב"ה ואומרת רבש"ע שעשו אותה ככינור של ליצים, **שואל הקב"ה** במה יתעסקו, אומרת התורה **שבעלי מקרא**, יעסקו בתנ"ך. **בעלי משנה** יעסקו במשנה, הלכות ובהגדות. **אם בעלי תלמוד** יעסקו בהלכות פסח, בפסח. בהלכות עצרת, בעצרת. בהלכות חג, בחג. **העיד רשב"א** בשם רבי שמעון בן חנניא, הקורא פסוק בזמנו הראוי מביא טובה לעולם שנאמר "ודבר בעתו מה טוב".

התבאר במשנה שמי שלוחש על המכה אין לו חלק לעולם הבא, **אמר ר"ח** דווקא באופן ירק ואח"כ הזכיר את הפסוק כיון שאין מזכירים שם שמים על הרקיקה. **הפסוקים** שאסור לומר **לדעת רב**, אפילו "נגע צרעת". **לרבי חנינא**, אפילו "ויקרא אל משה".

אסרו רבנן להשתמש ברפואות בשבת ויש דברים שהתירו, סיכה הרי היא כשתיה ולכן מותר לטווח מניו יוסף, **ומבואר** בהמשך דברי הגמ' שמותר בשנינו, **לרבי חמא ברבי חנינא** קודם יסוך ואח"כ ימשמש. **ולדעת ר"ח** ימשש ויסוך בבת אחת. **מותר** ללחוש לחישה נחשים ועקרבים. מותר להעביר כלי מתכת קר על גב העין. **לרשב"ג** דווקא בכלי שאינו מוקצה. **אין לשאול** שדים על חפץ שאבד. **לרבי יוסי** אף בחול אסור. אמר רב הונא הלכה כרבי יוסי (לגרס' רוב הראשונים), **והאיסור** הוא מצד סכנה שיכול השד להזיק כמעשה ברב יצחק בר יוסף. **שדים שעניינם מחמת שמן** או **ביצים** אין איסור לשאול אותם, ולמעשה לא שאלו אותם כיון שהם משקרין. **השואלים בשמן** לא שואלים ממה שביד, לכן מותר לטווח שממן שביד, אבל בכלי לא. **רב יצחק בר שמואל בר מרתא** סך בשמן שהיה בכלי ונעשו לו פצעים, ראתה אותו אשה המבינה בכספים והבינה ממה ניזוק, ולחשה לו לחש והבריא.

שאל רבי אבא את רבה בר מרי, "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאך" אם לא יהיה מחלת מדוע נזכר הרופא. **אמר ר"ח** מתייחס לתחילת הפסוק אם ישמעו בקול ד' ויתברך, לא יהיה מחלה. ואם לא ישמעו יהיה מחלה ויהיה רופא. **אמר רבה בר בר חנה** כשחלה רבי אלעזר נכנסו תלמידיו לבקרו, אמר להם שיש כעס גדול בעולם, בכך כולם ור"ע צחק, שאלוהו לפשר הענין, **ואמרו לו** שהם בוכים על ר"א ששרוי בצער, **אמר להם ר"ע** שזה הסיבה שהוא מחייר, עד עתה חשש שמא קיבל שכרו בעולם הזה, עתה שר"א בצער אינו שמת. **שאל ר"א** האם חוסר מהתורה משהו, **אמר לו ר"ע** לימדתו רבינו "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא".

כשחלה רבי אלעזר נכנסו לבקרו, רבי טרפון, רבי יהושע, רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא, **ושיבו את ר"א** ואמרו שטוב מטיפה של גשמים, מנגלל חמה, מאב ואם שכולם בעולם הזה ותורתו של ר"א בעולם הזה ובעולם הבא. **ר"ע אמר** חבבים היסורים המכפרים. אמר להם ר"א שיעזרו לו להתרומם לשמוע את דברי ר"ע, **ויבאר ר"ע את מקורו** ממנשה בנו של חזקיה המלך שכל תורה שלמד לא החזירו למוטב עד שקיבל יסורים שהועילו לו להחזירו למוטב.

ג' באו בטענת ויכוח. א' קין שאמר האם גדול עוונו יותר מעם ישראל שחטאו בעגל. **ב' עשו** שתמחה האם יש רק ברכה אחת. **ג' מנשה** בתחילה קרא להרבה עבודות זרות, ולבסוף קרא לקודשא בריך הוא, וטען שאם לא יענו לו משמים נמצא שלא הועילה תפילתו.

לאבא שאול ההוגה את השם המפורש באותיותיו אין לו חלק לעולם הבא, דווקא בגבולין, אבל בבית המקדש שנהגו להזכיר שם המפורש לא חייב. **אבל** אם הזכיר בבית המקדש בלע"ז חייב.

ג' מלכים אין להם חלק לעולם הבא. "ירבעם" א', השפיל את עם ישראל. **ב' עשה מריבה** בעם. **ג' עשה מריבה** בין ישראל לאביהם שבשמים. **ד' בן נבט** חשב להביט ולא הבין. **מבואר בברייתא** אביו של ירבעם "נבט" נקרא אף "מיכה" "שבע בן בכרי". "נבט", שלא הבין בהבטה. **"מיכה"**, נתמכר בבנין, היה במצרים שבעבוד המצרים רבינו הוציאו מבין ישראל ושמו היה "שבע בן בכרי".

ג' נבטו לא הבינו. א' נבט חשב שהוא עצמו יהיה מלך כאשר ראה אש יוצאת מאמתו, ולא הבין שהכוונה לבנו. **ב' אחיתופל** שראה צרעת על אמתו ולא הבין שרמב לבת שבע שבה הוא שלמה המלך. **ג' איצטננוני פרעה**, כפי ביאורו של רבי חמא ברבי חנינא שראו מושיעם של ישראל לוקה על המים, ולכן אמרו את גזירת "כל הבר הילוד" ולא ידעו שהכוונה למי מריבה.

המקור שליברעם בן נבט אין חלק לעולם הבא שנאמר "להכחיד ולהשמיד" וביארו שהכוונה לעולם הזה ולעולם הבא. **אמר ר"ח** זכה למלכות כיון שהוכיח את שלמה המלך ונענה מחמת שהוכיחו ברבים. **ויבאר** הליכות את שלמה המלך שגד את המעברים הרבים שפתחו דוד למען עולי הרגלים, **ואמר** ירבעם לשלמה המלך שסגר את המעברים כדי שישלחו מס לבת פרעה שנשא לאשה. **ואמר ר"ג** שחלף ירבעם את תפיליו בפני המלך וזה דרך בזיון.

אמר ר"ג גסות הרוח וגאווה שהיתה בירבעם הוציאתו מן העולם, היות ויש הלכה שרק **מלכי יהודה** יושבים בעזרה, יעלו העם לרגל ויראו שרחבעם יושב וירבעם עומד, יסברו שרחבעם המלך וירבעם העבד, ואם ירבעם ישב ויאמרו מורד במלכות וילכו כל העם אחר רחבעם, **ביאר רב יהודה** שהושיב רשע אצל צדיק, ושאלם האם יחתמו על כל מה שיאמר, אמרו לו, כן. אמר להם, רצוני להיות מלך, אמרו לו, כן. אמר להם, כל מה שאומר תעשו, אמרו לו, כן. אמר להם, אפילו לעבוד ע"ז, **אמר הצדיק**, חס ושלום. **אמר לו הרשע**, בודאי שירבעם לא יאמר כזה דבר רק מנסה אותנו האם שלמים אנו איתו. ואף אחיה השילוני טעה בדבר הזה. **והוכיחה הגמ'** שהיא שהיה צדיק גמור טעה בזה, ואמר אביו שדבר זה הכשילו דבורו בזמן נביאיה הבל שכיח לאוספם למקום אחד ולהרגם, אמר בלשונו שאף הוא יעבוד, **ולכך** לא סר מעגלי הזהב של ירבעם. **ביאר רבא** שלא סר מחמת שראה חותמו של אחיה השילוני.

ביאר ר"ח "שחטה שטים העיקו ואני מוסר לכלם" **אמר הקב"ה** הם החמירו בע"ז

עיונים על הדף

להתראות בדברי תורה

מבואר שהלוחש על המכה אין לו חלק לעולם הבא, אמר ר"ח דווקא באופן ירק ואח"כ הזכיר את הפסוק כיון שאין מזכירים שם שמים על הרקיקה. הפסוקים שאסור לומר לדעת רב, אפילו "נגע צרעת". לרבי חנינא, אפילו "ויקרא אל משה".

הדרך היומית



כולם כדי שאדם לא יהיה בטוח בעצמותה של הרפואה וישכח להתחנן למי שאמר והיה העולם, אלא היות והותר לכתוב את התורה שבע"פ מחמת שכחה ועת לעשות לד' הפרו תורתך ואף בדברים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבם בכ"ז התירו ה"ה בחכמת הרפואה התירו לכתוב מחמת השכחה. וביאר שמתוך רפואות אלו יראה אדם כי אין התלמוד חסר מכל החוכמות כי לכל חולי תמצא הרפואה השלמה והאמיתית למבני הלשון ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה.

בגמ' במו"ק (יא, א) אמר רב שאמר לו הדיין, שדגים משתבחים והם יותר טובים בזמן הקרוב לזמן שהם מסריחים, יותר מהזמן שבהם הם ניצודים. וכתבו תוס' ו"שמה נשתנו כמו הרפואות שבש"ס שאין טובות בזמן הזה".

הרע"א על שו"ע (ני"ד סי' שלו סעיף ב) הביא בשם המהר"ל שאסור לנסות את הרפואות הנמצאות בש"ס משום שהיום אדם לא יכול לעמוד על עיקרן ואם לא יעלו בידו ילעגו על דברי החכמים. וז"ל המהר"ל (מנהגי המהר"ל ליקוטים אות מו) "אמר לנו מהר"י סג"ל כל הרפואות והלחשים שבכל התלמוד אסור לנסות אותם משום דאין אדם יכול לעמוד על עיקרם, וכי לא יעלו בידם ילעגו וילגלו על דברי חכמים. מלבד הא דאיתא במס' שבת ס"פ במה אשה מי שנתחב לו עצם בגרונו מביא מאותו המין, ר"ל מאותו מין עצם ויניח לו על קדקדו ויאמר הכי "חד חד נחית בלע בלע נחית חד חד", והלחש הזה בדוק ומנוסה הוא, לכן אותו לבד התירו ולא שום א' יותר." עכ"ל.

בשו"ת חת יאיר (סי' רלז) האריך בענין הרפואות הנמצאות בחז"ל וכתב שאין שבזמן הזה אין מועילות הם מחמת שהשתנו הטבעיים והן מחמת שאין אנו בקיאים בשמות הצמחים ושאר דברים הנצרכים לעצם הרפואה.

ביום של שלמה (חולין פ"ב אות יב) הביא בתוך דבריו שיש חרם הקדמונים לא להשתמש ברפואות הקדומות כדי לא להוציא לעז על החכמים הקדמונים. וזה בדומה לדברי המהר"ל שהובא ברע"א לעיל.

האם מותר לקחת "ויטמינים" בשבת?

מבואר בגמ' שהתירו לטוך את מעיו של החולה, ובאמת שיטת רש"י משום שסיכה עניינה שורשה משתיה ולכן מותר, וכידוע האגלי טל (מלאכת טוהן מו) תמהה בדבר זה הענין להיתר מצד סיכה כשתייה, הדבר מותר מחמת שזה דרך בריאים ואין כך דבר מיוחד לחולים, ואיסור רפואה בשבת שגזרו מחמת חשש של שחיקת סמנים זה רק בדבר שהוא דרך החולים לעשות, ומדוע נזקק רש"י להיתר מחמת סיכה כשתייה.

מייסד האגלי טל בשיטת רש"י, שיש לאסור אף דבר שהוא דרך בריאים אם עושה כן חולה הידוע בחוליו ע"מ להתרפא. רק דבר שהוא מוגדר כמעשה היתר כשתייה, יהיה מותר, אבל אם זה פעולה לצורך רפואה שאמנם יש בריאים שעושים כך לדעת רש"י יהיה אסור לחולה (שאין בו סכנה) לעשות כיון שיש כאן רפואה. ואם סיכה לא היתה כשתייה היינו אוסרים לעשות אפילו שלא ברור שנעשה לצורך רפואה.

במשנה בשבת (קט, ב) אדם יכול לאכול מאכל אפי' שמועיל לרפואה. היות והגדרת אכילתו היא, "אוכל" ולא "רפואה". וכדברי הגמ' שם, "ויעזר" שאוכלים אותו יחד עם שבעה תמרים לבנים וזה מועיל לתולעים שבכבד שנוצרות מאכילת בשר צלוי וכו' היות וזה אוכל, אגב שזה מועיל גם לרפואה לא אסרו דבר זה. (ע' משכ"ז בענייני התרופות ב"עיונים על הדף" שבת קט וקמ)

מה הדין לגבי ויטאמינים בשבת. ויטאמין בעצמו אינו מאכל שהרי הוא בא לחזק. אולם מצד שני אינו מאכל לחולים, שהרי יש הרבה אנשים שכל יום לוקחים כדורי ויטאמין כגון "צנטרומ" דומי' או כדורי ויטאמין C וכל שאר הדברים. אם חולה, לוקח כדורים אלו לרפואה, בודאי יש כאן חשש של רפואה בשבת. וכפי הגדרתו "יש לו מיחוש" "חולה שאין בו סכנה" או "חולה שיש בו סכנה". אולם אם הוא בריא, הרי הרבה בריאים לוקחים כדורים אלו. יש להתבונן.

לפי דברי רש"י אצלנו בסוגיא וע"פ ביארו של האגלי טל, בודאי שיש לאסור דבר זה, שבתוך דבריו כתב האגלי טל שבעקרון היותו שתיית מים זה רפואה היה מקום לאסור אף שתיית מים, רק אין הדבר נאסר כי כך דרכו של עולם ואי אפשר לאוסרם. בודאי שויטאמינים אין מקום להיתר.

במ"ב (ס' שכח, קכ) הביא אם אוכל דבר מה כדי לחזק את מזגו, אסור אפילו בבריא גמור. א"כ היה נראה לאסור לקחת כדורי ויטאמין בשבת מחמת שזה כדי לחזק מזגו ואסרו הפרמ"ג והמ"א אפי' לבריא גמור.

בשמירת שבת כהלכתה (פרק לד' סעי' כ') הביא שיש נהגו להלקח אם זה מקום שרגילים לקחת ויטאמינים בכל ארוחה. ושם בעגרה הביא מהגרש"ז זצ"ל שאם לא לחזק מזגו אסור. אולם יש סוג של ויטאמין שבאים לתחליף מזון כידוע אצל אסטרונוטים ואצל מטיילי מדבריות שבמקום מזון יש להם כדורים שהם ויטאמינים שמועילים כתחליף מזון. דבר כזה מותר כיון שנחשב לאוכל ולא רפואה.

נחלקו הראשונים לפינו בגמ' בשבועות (טו, ב) בענין לחישת ואמירת פסוקים. בגמ' בשבועות מבואר ב' הלכות של רבי יהושע בן לוי, שאמר פסוקים לשמירה קודם השינה (כפי המבואר בגמ' בברכות שקריאת שמע על המיטה נועד להגן מזמיקים) ומאידך אסר להתרפא בדברי תורה, היינו לומר פסוקים שסגולתם רפואה כפי הנזכר בגמ' לפינו.

בדברי הגמ' לפינו העולה מדברי רש"י ולשון הש"ס בפשוטות שהאיסור הוא מחמת היריקה, וכאשר מזכיר שם שמים על היריקה. וביאר הרא"ש באופן שלא ירק יש בזה איסור, אם ירק אין לו חלק לעולם הבא, וכ"ז באופן שעושה על מנת להתרפא, אבל אם אומר פסוקים לשמירה ולהגן מזמיקים אין בכך איסור. אמנם ברמ"ה ועוד מבואר שלשיטת ריו"ח אם הזכיר שם שמים אין איסור.

הגמ' בעירובין (נד) מביאה פסוקים על מי שחש בראשו. חש בגורנו. חש בבני מעיו. חש בעצמותיו. חש בכל גופו יעסוק בתורה וירפא לו. שואלים העולם, מדוע הגמ' מביאה פסוק לכל דבר, ובסוף מביאה הגמ' פסוק על מי שחש בכל גופו. שהגמ' תאמר בפשוטות, לימוד תורה מועיל לכל המיחוש. והראיה מי שחש בכל גופו יעסוק בתורה שנאמר "ולכל בשרו מרפא". ובזה נכלול את הכל ביחד בשביל מה צריך לימוד על כל מיחוש ומיחוש.

אומר הריא"ף, באו ללמד אותנו שלפי ערך המיחוש צריך להתחזק בלימוד התורה, שבזדאי בונה שבעולם מי שחש בכמה מאיבריו לא יקח רפואה פשוטה, שמועילה אך בקושי לכאב ראש. לא ישיג תרופה מעולה. אותו דבר בלימוד התורה אם כאב לאדם וחש באיבריו, לא יתחזק רק כשיעור לו היה כאב לו רק קצת, אלא כגודל הכאב צריך ללמוד יותר תורה וכך "לכל בשרו מרפא".

עוד בדמיון לגמ' זו אמרו במגילה דף ג, אמר רבינא, אם אדם מפחד, ואין לכך סיבה הנראית לעין. הוא לא רואה, אולם מזלו מרגיש את הסכנה, ולכן יאמר קריאת שמע. וצריך לעיין בדבר מהגמ' הנזכרת בשבועות (טו, ב) אמרו, אמר רבי יהושע בן לוי שאסור להתרפאות מדברי תורה.

ואף כאן יתבאר הדברים על דרכו של הרא"ש ועוד שצריך לומר שיש הבדל בין רפיו מחולי להצלת אדם בריא.

פסק הרמב"ם בהלכות עבודת כוכבים (פ"א הלכה יב) וז"ל "הלוחש על המכה וקורא פסוק מן התורה וכן הקורא על התינוק שלא יבעת והמניח ספר תורה או תפילין על הקטן בשביל שישן לא די להם שהם בכלל מנחשים וחוזרים אלא שהן בכלל הכופרים בתורה שהן עושין דברי תורה רפואת גוף ואינן אלא רפואת נפשות שנאמר ויהיו חיים לנפשך אבל הבריאה שקרא פסוקין ומזמור מתהילים כדי שתגן עליו זכות קריאתו וינצל מצרות ומנזקים הרי זה מותר." עכ"ל.

מבואר בדברי הרמב"ם, שאם לא עושה כן לרפואה, אלא קורא בפסוקים, כדי שזכות הקריאה תגן עליו, מותר.

ועל זו הדרך, זה הגמ' הנזכרת בעירובין (נד, א) בפסוקים על מי שחש בראשו. חש בגורנו. חש בבני מעיו. חש בעצמותיו. חש בכל גופו יעסוק בתורה וירפא לו. אמנם שם שואל המהרש"א את הקושי הנזכרת, הרי אסור להתרפאות מדברי תורה. וביאר, מה שאסור להתרפאות ע"י דברי תורה, הכוונה שאומר את דברי התורה לצורך רפואה, כיון לחש (עין יעקב) אז זה אסור. אולם אם מתחזק בלימודו, ובדרך לימודו לומד יותר טוב, בודאי שמותר כי עכשיו הוא לומד, אלא הכח הסגולי של התורה ריפא אותו.

עוד ביאר בעיני יעקב, שמדובר באדם שנמצא בדרך ואין לו רופא, אולם אם נמצא במקום ישוב ויש רופא חייב הוא ללכת לרופא כי אסור לסמוך על הנס. ולפי"ז פשוט שמותר לקרוא ק"ש כדי להינצל מהמזיק שהרי מדובר בדרך ואין קשר לרפואה ע"י רופא.

והפרמ"ג (רלט הביא ט"ז קעט" סק"ח) נקט שכל האמור בגמ', זה לפני שנעשה חולה, רק מרגיש מיחוש ומותר לו להשתמש בדברי תורה שיגנו עליו, ולא יצטרך לחלות ממש. אולם אם כבר חולה, בודאי שצריך הוא לרפואה ואין לו להשתמש בדברי תורה.

בתוס' בפסחים קיא ד"ה נפתח העלו את הנושא הנזכר, ובתוך דבריהם מבואר שלהגן על עצמון או בשעת הסכנה מותר לומר פסוקים להינצל.

לחש לשדים עניינו והאם מותר היום?

הגמ' מביאה כמה דברים שהתירו בשבת למרות שגזרו על הרפואה וכו', אסור לשאול את השדים אם אבד לו חפץ כל שהוא. מאידך שדים של שמן או של ביצים אין איסור לשאול אותם. ורבי יוסי אסר לשאול ביום חול משום סכנה. עוד אמרו שמותר ללחוש לנחשים ולעקרבים ואין בכך משום צידה.

היום פחות מצוי ענין הלחשים, ובכלל שואל המהרש"א בגיטין (מו) איך כתבו בגמ' רפואות לכמה וכמה מחלות, הרי בגמ' בברכות (י, ב) אמרו שזחוקיהו המלך גזו את ספר הרפואות, וטעם הדבר היות ואנשים השתמשו ברפואות ושכחו מדוע הביא עליהם הקב"ה את החולי ולא היה נכנע ליבם. וא"כ טעם זה עדיין קיים ומדוע כתבו בגמ' את הרפואות.

ביאר המהרש"א, שבאמת ניתנה הרשות לרפא ע"י חכמת התלמוד ולא התפרסמו